ION VATAMANU – POETUL LIMBII ROMÂNE

Vera CĂTANĂ
CZU: 821.135.1(478).09(092) ***vera.catana93@gmail.com***

Mișcarea de Renaștere Națională reprezintă etapa decisivă de reîntregire a spațiului românesc în plan sociocultural, acest moment se datorează, în mare parte, oamenilor de litere care militează pentru oficializarea limbii române și trecerea la alfabetul latin. Sintetizând rezultatele din anii 90 cu privire la amplul proces de revigorare a literaturii din Republica Moldova, academicianul Mihail Dolgan remarcă: „În lumea literelor noastre a început să se desfășoare un intens și fructuos proces de integrare spiritual-artistică, o firească și organică întregire a valorilor” [3, p.7]. Înarmându-se cu texte lirice potrivite momentului, Ion Vatamanu este poetul care își fundamentează crezul artistic pe idealul limbii române.

Citând-o pe Iuliana Oică descoperim că: „Poezia traduce o armonie a sensibilității, a emoțiilor estetice, o simbioză între formă și fond, înre cuvânt și imagine, între trăire și manifestare a acesteia” [5, p.230], evident, din poezie se nasc și prin ea se desăvârșesc cele mai neordinare idei, care îmbracă formă de idealuri. În acest context, eul liric se întreabă, în repetate rânduri, despre: *Ce vor scriitorii?* ca exponenți ai neamului românesc si, de la o strofă la alta dezvăluie un lanț de idei pline de esență:

Fratele meu, desteaptă-ți ființa
Iată ce vor scriitorii
Pe-aceste câmpii, ale noastre, latine,
Arde veșmântul rupt al istoriei,
Fratele meu, ne cheamă părinții
Iată ce vor scriitorii
Ne-am săturat de momeli și minciuni,
Astăzi țara își spulberă norii,
Fratele meu, adevarul nu iartă
Iată ce vor scriitorii.
(*Ce vor scriitorii?*)

Îndemnul: *Deșteaptă-ți ființa* este catalizatorul reacției de renaștere națională făcând posibilă oficializarea limbii române ca limbă de stat. Poetul recurge la repetiția anaforică: *Fratele meu,* nu doar pentru a realiza un armonios echilibru compozițional, ci mai cu seamă pentru a se apropia de reprezentanții poporului său, căci aceasta e limba prin care descoperă copilăria și atinge maturitatea. *Pe-aceste campii, ale noastre, latine,/ Arde vesmantul rupt al istoriei*, atunci când istoria deschide drumul revenirii la matricea spirituală firească a românilor.

Acest moment îl determină pe cercetătorul Alexandru Burlacu să releve un aspect al creației lui Ion Vatamanu menționând: „Poetul predicatelor, devine un fel de cenzor moral al lumii în care trăiește”[1, p.118]. Pe bună dreptate, eul liric subliniază: *Astazi țara își spulberă norii,/Fratele meu, adevarul nu iartă/Iată ce vor scriitorii.* Astfel, poetul Ion Vtamanu își asumă condiția de poet și datoria morală de a apăra limba maternă chiar cu prețul propriei libertăți, amintind de faptul că luptă cu înverșunare împtriva regimului totalitar, făcând față represiunilor.

G.W.F. Hegel afirmă: „Artistul își ia conținut pentru opera sa din el însuși și spiritul omenesc este cel care se determină pe sine însuși” [4, p.617.], într-adevăr, fiecare personalitate se înscrie în cultura națională sau universală prin ceva unic, or tocmai această autenticitate este alimentată de propriile concepții depre viață pe care le transpune în artă. Poezia este omagiul suprem prin care Ion Vatamanu elogiază limba maternă. Din copilărie este martor ocular al evenimentelor dramatice prin care istoria a purtat întregul neam românesc. Este aproape mereu urmărit de imaginea stâlpului care devine hotar între cele două maluri de Prut, satul său natal *Costiceni*, parte a județului *Hotin*, din *Regatul României*, astăzi se află în componența altei țări decât a celei în care poetul vede lumina zilei.

Prin urmare, limba română este o sursă de trăiri intense, care generează emoții și supun cititorul unui exercițiu de purificare a sufletului ce se soldează cu resimțirea unor efecte ce derivă din funcția estetică a literaturii.

Textul: **Aștept un vers** scoate în relief atât o nouă formulă prozodică cât și criza de inspirație pe care o simte eul liric atunci când se sufocă de dogmele regimului ce se impuneau a fi evocate la superlativ:

Aștept un vers de-aproape patru ani,
Ce-aș vrea să-l pot gândi cu floarea din castani.
Mi-i sete singular, de parcă fac dreptate
Unor cuvinte dragi, ce vor a se desparte.
Mi-i sete și de sete gura mea adună
Zei vorbitori cu mărturii de lună.
(*Aștept un vers*)

Aștept un vers este un titlu sugestiv care denotă dorința eului liric de a evada într-un spațiu neobișnuit: *Aștept un vers de-aproape patru ani,/Ce-aș vrea să-l pot gândi cu floarea din castani.* În fiecare vers vatamanian se topește o vibrație: de la *floarea de castani* – la *fântână*, de la *cuvinte dragi* – la *tăcere,* astfel se frământă sufletul între dorința de evadare și necesitatea de a-și face permanent un examen de conștiință, pe care-l metaforizează prin imaginea – simbolică a fântânii. *Mi-i sete* este strigătul lăuntric ce revine ca un refren din care se naște speranța. Acesta asigură perpetuarea unui popor prin tradițiile pe care le promovează: *Ce-n codru-și face casa cu pridvor.* Eul liric meditează și asupra modului în care ar trebui să se lase furat de chemarea inspirației: *Mi-i sete și de sete gura mea adună/Zei vorbitori cu mărturii de lună.* Astfel se produce accederea spre idealul de creație în fază incipientă, întrucât eul se lasă copleșit de fervoarea zeilor vorbitori, prin care se realizează transferul de sens de la real spre imaginar, mai mult ca atât, fiecare imagine poetică devine purtătoare a unui mesaj mistic: *cu mărturii de lună.*

Profund marcat de legătura spirituală a eului cu limba română ca valoare morală, criticul literar Ion Ciocanu susține:„Poezia lui Ion Vatamanu capătă sens de testament spiritual, lăsat oamenilor să păstreze cu sfințenie tezaurul lingvistic rămas de la strămoși” [2,p.15]. Datoria aceasta de a păstra limba moștenită de la părinți este un ideal al crezului poetic vatamanian, ce se revarsă din plin în textele sale, un exemplu cert servește și textul:

Cuvintele limbii materne
Și-s toate demne si stăpâne,
Și au atât cat are-o limbă
A-și spune dorul și destinul,

Și-mbărbătează ca și vinul,
Și-și compun din viață cartea,
Și-s toate vii, și-i viata lor.
Le spune azi, le spune mâine
Cu inima ce bate-n tine,
Căci eu de-acolo, din vecie
Mai am a spune și a scrie.

(*Cuvintele limbii materne*)

Viața limbii materne îl copleșește pe eul liric la cote majore, iată de ce pentru el acestea sunt: *toate demne și stăpâne*, fiindcă ele îl învață să trăiască cu intensitate fiecare clipă: *Și-mbărbătează ca și vinul,/ Și au atât cât are-o limbă./ A-și spune dorul și destinul.* Doar graiul matern mai păsrează nealterată matricea spiritual, ce coboară în timp până la piatra de mormânt a strămoșilor.

Convins de perpetuarea graiului matern peste veacuri, eul consemnează: *Le spune azi, le spune mâine/ Cu inima ce bate-n* tine, de parcă s-ar adresa unui sol al eternității ce sfidează moartea, amintind despre taina pe care o păstrează orice cuvânt imortalizat pe coala de hârtie:

„ *Caci eu de-acolo, din vecie/ Mai am a spune și a scrie”.*

În concluzie, menționăm că poetul Ion Vatamanu deschide limbii române noi căi de îmbogățire și revalorificare a tezaurului literar, întrucât este un demn apărător și promotor al limbii materne.

Referinţe:

1. BURLACU, A. Ion Vatamanu: poezia ca experiență și experiment. În: *Akademos*, nr.2, Chișinău: Tipografia Centrală, 2017.
2. CIOCANU, I. Din neliniști și frământ. În: *Ion Vatamanu – scriitor al existenței*. București: Detectiv literar, 2017.
3. DOLGAN, M. În loc de argument. Nevoia de întregire și reevaluare a literaturii române postbelice. În: *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*. Chișinău, 1998.
4. HEGEL, G.W.F. *Prelegeri de estetică*. Traducere de D.ROȘCA. București: Editura Academiei RSR, 1966.
5. OICĂ, I. Fenomenul liric – interioritate și originalitate. În: *Columna*. Cluj-Napoca, 2018, nr.7.